

Uitdagingen voor de Frans-Belgische arbeidsmarkt

Brigitte Vandeleene • Euresadviseur Unizo Zuid-West-Vlaanderen

De regio's West-Vlaanderen, Henegouwen en Nord - Pas de Calais kennen al decennialang een traditie van grensarbeiders. De grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit is levensnoodzakelijk voor het functioneren van onze bedrijven, maar is verre van evident. Hoe grensarbeid de laatste decennia is geëvolueerd, wie de grensarbeiders zijn en voor welke uitdagingen we staan, leest u in dit artikel.

Een beetje geschiedenis

Reeds in het midden van de 19e eeuw trokken heel wat West-Vlamingen naar Noord-Frankrijk om er in de industriële ondernemingen aan de slag te gaan. De werkgelegenheid in de zuidelijke helft van West-Vlaanderen was, na de teloorgang van de linnennijverheid, totaal onvoldoende geworden voor de aanwezige bevolking. De uitwijking naar Noord-Frankrijk was voor velen de oplossing om de armoede ter plaatse te ontwijken. Onvoldoende verkeersmogelijkheden zorgden er echter voor dat grensarbeid als dagelijkse pendel tussen woon- en werkgemeente tot de eeuwwisseling vrij beperkt bleef. Definitieve uitwijking kwam toen het meeste voor. Omstreeks 1890 zorgde een verbetering van de mobiliteit ervoor dat de dagelijkse pendel de bovenhand kreeg.

Het permanente werkgelegenheidstekort in eigen streek en de relatief hoge lonen in de Noord-Franse industrie zorgden er rond de eeuwwisseling voor dat de grensarbeid boemde. In deze periode ontstonden ook de typische grensarbeidersgemeenten, wat de afstand tot het werk gering maakte. Het aantal West-Vlaamse grensarbeiders steeg van 14.700 in 1896 tot 21.750 in 1910. In 1930 waren het er bijna 46.800. West-Vlamingen trokken dus en masse de Franse grens over om er in de textiel fabrieken aan de slag te gaan. Wat het aantal Belgische grensarbeiders betrof, noteerde men een stijging van ongeveer 29.000 grensarbeiders in 1896 tot bijna 80.000 in 1930.

Net zoals dat tijdens de eerste wereldoorlog het geval was geweest, legden de economische crisis van de jaren dertig en de tweede wereldoorlog het grensarbeidersverschijnsel praktisch stil. Vanaf 1945 kende de grensarbeid opnieuw een heropleving, die toen niet langer enkel bepaald werd door het onevenwicht tussen vraag en aanbod op de West-Vlaamse arbeidsmarkt en de hogere lonen in Noord-Frankrijk, maar ook door de ontwikkeling van de sociale voorzieningen ten gunste van de grensarbeiders. Vanaf 1948 verdween echter het voordeel van de hogere lonen, waardoor het behoud van de grensarbeid rond de jaren 60 nog veelal van psychologische aard was in plaats van een bewuste keuze¹. Het West-Vlaamse bedrijfsleven had vanaf de jaren 60 ook een steeds groter wordende behoefte aan arbeidskrachten. De stroom van West-Vlaamse grensarbeiders die in Noord-Frankrijk gingen werken, droogde langzaam maar zeker op. Daar waar in 1975 nog 17.000 Belgen hun brood in Frankrijk verdienden, waren dat er vorig jaar nog amper 5.000 (zie **figuur 1**).

De arbeidsmobiliteit in de andere richting - van Frankrijk naar België - kende een totaal andere evolutie. Een kwarteeuw geleden werkten er nauwelijks 3.000 Fransen in België. Mede door het doodbloeden van de Franse textielsector, ontstond er vanaf de jaren 80 een massale toeloop van Franse werkkrachten. De conjunctuurverzwakking van de jaren 90 remde die tendens wat af,

maar vanaf 1995 steeg het aantal Franse grensarbeiders opnieuw opmerkelijk. Op vandaag werken zowat 26.000 Fransen bij ons (zie **figuur 1**).

Kenmerken van de grensarbeider

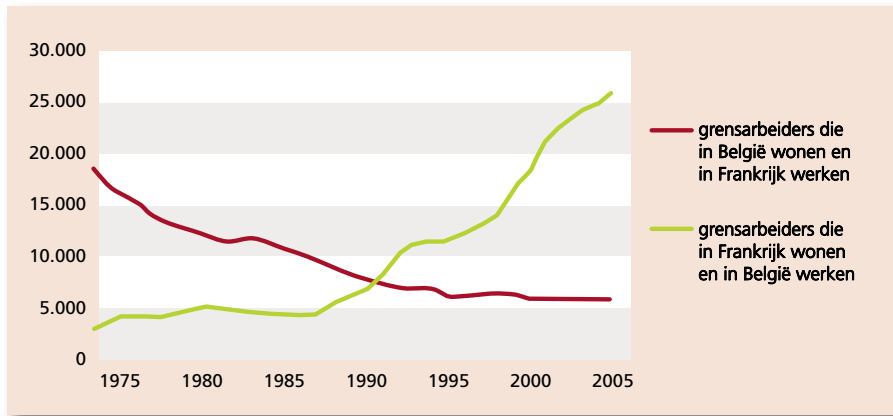
Gezien het belang van grensarbeid voor onze regio, publiceert het netwerk EuresChannel elke twee jaar een studie over de Frans-Belgische grensstromen.

De meest recente publicatie brengt de grensstromen heel duidelijk in kaart (zie **kaart 1**).

De grootste stroom arbeiders is die vanuit het Franse Roubaix naar steden als Moeskroen, Kortrijk en Roeselare. Ook de grensstromen vanuit Valenciennes en Avesnois Sambre richting Doornik en Bergen zijn belangrijk. De meeste grensarbeiders zijn laaggeschoolde mannen met een arbeidersstatuut die in de industriële sector werken, maar ook de bouw-, gezondheids- en transportsector stellen een aanzienlijk aantal Fransen tewerk. Uit cijfers blijkt dat ook het aantal vrouwelijke grensarbeiders de laatste jaren stijgt. Vaak zijn die hoger opgeleid dan mannen. Een derde van de vrouwelijke grensarbeiders beschikt over een diploma hoger onderwijs, terwijl het gros van de mannen nooit het secundair onderwijs voltooide. Een merkwaardige vaststelling is dat onder de Franse grensarbeiders een zesde van de populatie over de Belgische nationaliteit beschikt.

Figuur 1

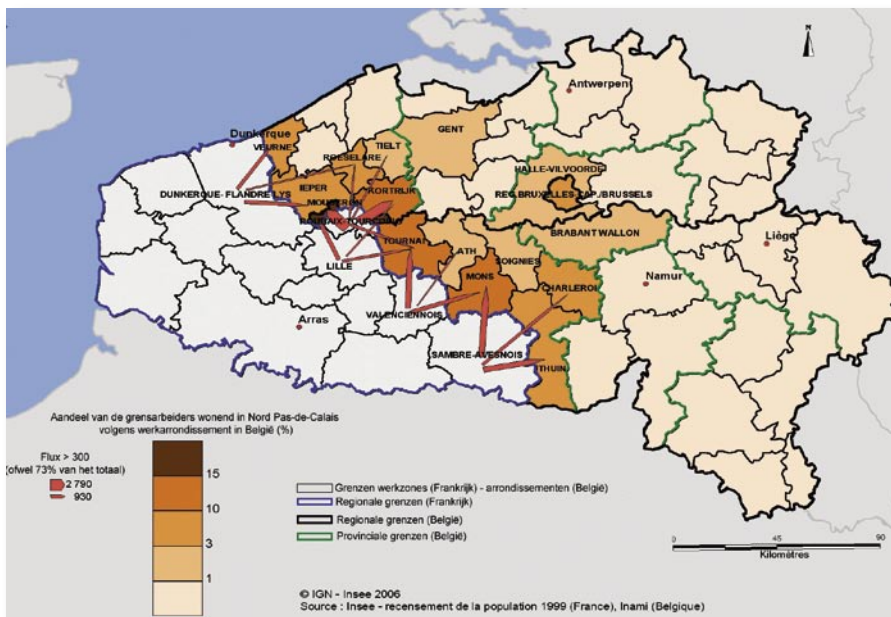
Grensarbeid tussen België en Frankrijk, 1975-2005

Bron: Inami (Belgique)

Kaart 1

Bestemming van grensarbeiders wonend in Nord-Pas-de-Calais en werkend in België in 2005

Uitdagingen

Ondanks de huidige recessie vinden West-Vlaamse bedrijven vaak moeilijk geschikte werknemers. Franse grensarbeiders vullen in veel gevallen de zogenaamde knelpuntberoepen in, maar aangezien Wallonië en Frankrijk net als Vlaanderen kampen met een vergrijzing van de bevolking, zal het steeds moeilijker worden om kandidaten te vinden om in die knelpuntsectoren aan de slag te gaan. Grensoverschrijdende tewerkstelling zal nooit voldoende zijn om alle tekorten weg te werken, maar het is bijzonder belangrijk dat werken in Vlaan-

deren zo aantrekkelijk mogelijk blijft voor Fransen.

West-Vlaanderen telt relatief weinig werklozen (5,5%). Nord - Pas de Calais heeft er met 10,4% beduidend meer. Dit leidt er echter niet zomaar toe dat er meer Fransen de grens oversteken om bij ons het tekort aan arbeidskrachten weg te werken. Ook uit Wallonië zijn arbeiders niet zo snel geneigd om naar Vlaanderen te trekken. Vandaag werken ongeveer 1.450 Henegouwers in West-Vlaanderen. Het is niet vanzelfsprekend om een tekort aan

arbeidskrachten in de ene regio weg te werken door arbeidsreserves uit een andere regio. De grenzen binnen de Europese Unie mogen dan wel opengesteld zijn, grensarbeiders botsen nog dagelijks op talrijke barrières. Naast de culturele verschillen vormen vooral de administratieve rompslomp en de juridische verschillen tussen de lidstaten struikelblokken.

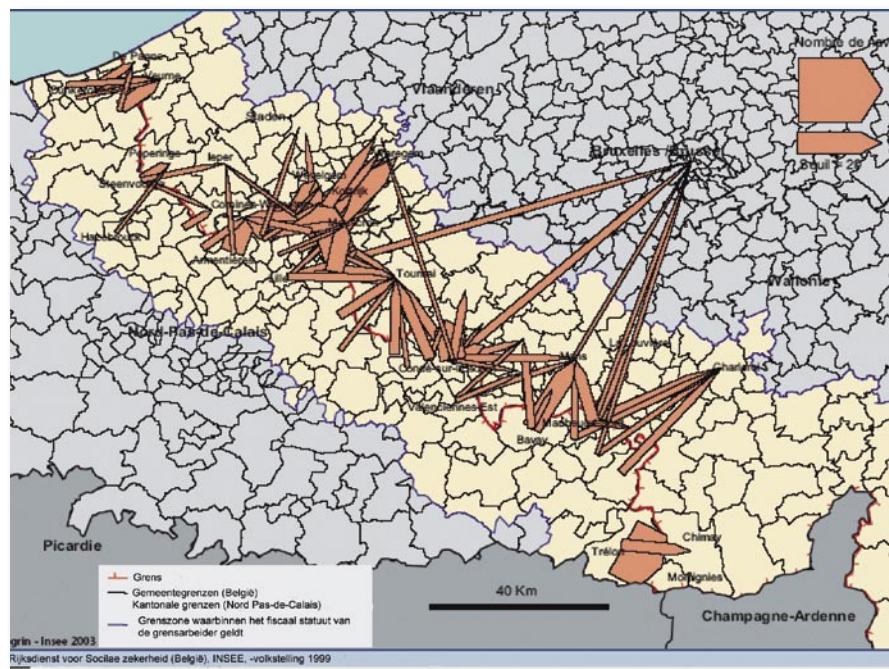
In 2008 beroerde de fiscale hervorming met betrekking tot het grensarbeidersstatuut de gemoederen. Sinds 1964 is het dubbelbelastingsverdrag tussen België en Frankrijk van kracht, dat het bijzonder stelsel van de grensarbeider regelt. Afwijkend van de regel bepaalt dit verdrag dat inkomsten uit werkzaamheden van een grensarbeider belast worden in de woonstaat van de betrokkene. Aangezien het Franse belastingsstelsel voordeliger is dan het Belgische, geniet een Fransman die bij ons werkt dus van een fiscaal voordeel. Dit vormt een extra stimulans om de grens over te steken. Omgekeerd geldt dit voordeel niet. Een avonant dat nog ter ratificatie voorligt, kan een einde stellen aan deze regeling (zie kadertekst met avonant).

Deze maatregel brengt soelaas aan de Belgische grensarbeiders die werkzaam zijn in Frankrijk. Aangezien het voor hen op dit moment niet zo gunstig is om in Frankrijk te werken omdat zij, naast het ontbreken van enig fiscaal voordeel, voor hun sociale zekerheid ook in Frankrijk dienen bij te dragen (en dit minder voordelig is dan België), wordt met deze aangepaste regeling een financiële drempel uit de weg geruimd.

De keerzijde van deze regeling is dat de aanpassing van het statuut vanaf januari 2012 werken in België minder aantrekkelijk maakt voor Fransen. Werkgevers vrezen dat Fransen - door het verlies van het nettovoordel - minder geneigd zullen zijn een job in België aan te nemen. Aangezien Vlaanderen kampt met een krapte op de arbeidsmarkt, zou het vooral deze regio zijn die daarvan de gevolgen draagt. Het is afwachten of het interessante socialezekerheidsstelsel en de gemiddeld hogere lonen (zeker voor arbeiders) in België voldoende gewicht in de schaal leggen om

Kaart 2

Grensstromen, naar aantal grensarbeiders

de grensstromen vanuit Frankrijk in stand te houden.

Remedies

Een beter openbaar vervoer kan het aantal grensarbeiders al aardig opdrijven. Grote bedrijventerreinen moeten gemakkelijker bereikbaar zijn. Maatregelen om de tewerkstelling in Vlaanderen aan te wakkeren moeten nog meer worden opengesteld voor Walen. Sensibiliserende acties moeten Walen helpen om de geografische, psychologische en linguïstieke barrières te overwinnen.

Het is precies in dit kluwen aan wetgevingen dat het partnerschap EuresChannel zijn plaats vindt. Zoals dit artikel schetst, staat de grensoverschrijdende arbeidsmarkt in 2009 voor heel wat uitdagingen. Arbeidsmobiliteit is meer dan ooit zeer belangrijk. Alle hinderpalen moeten verdwijnen. We moeten samen initiatieven nemen om de mogelijkheden van de grensregio maximaal te benutten. Een deskundige ondersteuning voor allen die een grensoverschrijdende activiteit aangaan, mag zeker niet ontbreken. EuresChannel is hiervoor de geschikte partner.

► Voor meer info, contacteer Brigitte Vandeleene via het telefoonnummer 056 26 44 44 of mail naar brigitte.vandeleene@unizo.be. ■

¹ Theys, Juliaan (1969). Een analyse van de West-Vlaamse grensarbeid in Noord-Frankrijk. Reeks van het Westvlaams Economisch Studie-bureau (8).

AVENANT

De bezoldigingen van de werknemers die hun duurzaam tehuis in de Belgische grensstreek hebben en hun werkzaamheden in loondienst binnen de Franse grenszone uitoefenen, zijn vanaf 1 januari 2007 belastbaar in Frankrijk.

Gedurende de periode van 2009 tot 2011, zullen de werknemers die hun duurzaam tehuis in de Franse grensstreek hebben en hun werkzaamheden in loondienst uitoefenen binnen de Belgische grensstreek, het fiscaal statuut van grensarbeider genieten voor zover ze niet meer dan 30 dagen per jaar buiten de grenszone werkzaam zijn. Het stelsel is niet van toepassing op werknemers die op 31 december 2008 woonachtig zijn in België.

De grensarbeiders die op 31 december 2011 met recht het voordeel van die regeling genieten, zullen hun fiscale statuut van grensarbeider kunnen behouden voor een periode van 22 jaar, met ingang op 1 januari 2012, voor zover ze beantwoorden aan de voorwaarden: hun duurzaam tehuis in de Franse grensstreek behouden, de uitoefening van hun werkzaamheid in de Belgische grensstreek voortzetten en de Belgische grensstreek niet meer dan 30 dagen per kalenderjaar verlaten.

EuresChannel?

EuresChannel is een grensoverschrijdend netwerk dat bestaat uit werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties en publieke diensten voor tewerkstelling. Sinds 1992 is het netwerk actief in de regio's West-Vlaanderen, Henegouwen, Nord - Pas de Calais en Kent. Haar doel is de arbeidsmobiliteit in de grensregio te faciliteren.

Werkgevers, werknemers en werkzoekenden kunnen bij EuresChannel terecht met vragen omtrent grensarbeid. Zoekt u een job in Frankrijk? Welke formaliteiten moet u in orde brengen om sociaal verzekerd te blijven? En wat met de fiscale wetgeving? Wat moet u doen om een bedrijf of filiaal op te starten over de grens en personen in dienst te nemen? Hoe rekruteert u buitenlandse krachten? Onder welke wetgeving zullen die krachten vallen? Wat met hun kinderbijslag en pensioenen? Welke zijn de verschillen tussen Frankrijk en België voor wat de arbeidsovereenkomsten betreft, de arbeidsvoorwaarden, de ontslagprocedure? De Euresadviseurs geven u graag een antwoord op al deze vragen. Hun coördinaten vindt u terug onder de rubriek "Who's who" op de website www.eureschannel.org.